

Література:

1. Муравьев С.А. К характеристике идеального типа растений хлебных злаков // В кн. Физиолого-генетические основы повышения продуктивности зерновых культур. М.-Колос.-1975.-с. 239-236.
2. Ebert D.E. Aspekte der ertragstorst: ve be: Cetreide // Agroform.-1969.-№1.-Р. 7-9.
3. Лыфенко С.Ф., Гармашов В.В. Особенности формирования урожая полукарликовых сортов озимой пшеницы при разных уровнях обеспеченности азотом // Доклады ВАСХНИЛ. -1984. -№9. -с.18-20.
4. Бороевич С. Генетические аспекты селекции высокоурожайных сортов пшеницы // Сельскохозяйственная биология. -1968. -т.3. -№2. -с.285-289.
5. Орлюк А.П., Корчинский А.А. Проблемы адаптивной селекции озимой пшеницы // Екологія та сільськогосподарське виробництво. -Київ. -1992. -с.96-105.
6. Орлюк А.П., Базалий В.В. Принципы трансгрессивной селекции пшеницы. -Херсон. -1998. -с.274

УДК 663:12

ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ В РИСОВІЙ СІВОЗМІНІ

О.В.АВЕРЧЕВ – к.с.-г.н., доцент

У Україні посіви гречки розміщуються головним чином в умовах більш вологого клімату. Однак при дотриманні високої агротехніки хороші урожаї цієї культури можна отримувати навіть в Миколаївській, Херсонській областях (Ушкаренко В.А., Аверчев А.В., 1992 р. Криницька Л.А., 1991), в умовах Криму (Крюковських М.А., 1973).

Одним з резервів збільшення виробництва зерна гречки є обробіток її в меліоративних полях рисових сівообігів (К.Х.Популіді 1976; П.М.Деміденко 1984; Л.А.Криницька 1991; В.А.Ушкаренко., А.В. Аверчев, 1998).

При побудові рисового сівообігу особливу увагу приділяють періодичній змінюваності рису, що затопляється незатоплюємими культурами. На Україні організаційним і агротехнічним вимогам найбільш повно відповідають семіполі рисові сівообіги, в яких рисом зайнято чотири поля, багаторічними травами – два поля і одне меліоративне поле.

Меліоративні поля в рисових сівообігах відводять для поліпшення агроеліоративного стану ґрунтів і проведення робіт по боротьбі з бур'янами, поліпшенню водно-фізичних властивостей і сольового складу ґрунтів, ремонту ГТС, експлуатаційному плануванню чеків.

Відповідна організація робіт, що проводяться і підбір сортів дозволяє висівати гречку в основних посівах весною або літом. У цьому разі роботи в меліоративних полях виконуються в проміжку часу після прибирання гречки весняного посіву або перед літнім посівом гречки.

Можливість обробітку гречки в меліоративному полі рисового сівообігу визначається не тільки організаційно-господарськими, але і сприятливими агрокліматичними чинниками півдня України. Середня тривалість вегетаційного періоду тут 220-230 днів, сума активних температур (вище + за 10⁰С), рівна 3200-3400⁰; середньорічна температура повітря коливається в межах 9,7-11,7⁰С, в найбільш жаркий місяць – липень – 21,3-23⁰С, мінусові температури припиняються звичайно в першій декаді березня, а весняні заморозки – у другій декаді квітня; безморозний період триває 180-190 днів. Річна кількість осадків – 350-400 мм.

Для того, щоб гречка міцно увійшла в землеробство степової зони України, включаючи посіви гречки в меліоративному полі рисового сівообігу необхідно розробити основні питання її агротехніки. З цією метою протягом 1996-1998 рр. нами були проведені дослідження в умовах рисової зрошувальної системи побудованої на поді "Гараджа" КСП Жовтневий" Каланчакського району Херсонської області.

Ґрунти під в основному лугово-каштанові, солонцюваті і солончакуваті, тяжкосуглінисті і глинисті; Характеризуються несприятливими водно-фізичними властивостями. Потужність гумусового горизонту складає в середньому 25-35 див. Вміст гумусу в орному шарі – 1,5-2,4%, легкогідролізуючого азоту – 2,96-5,0 мг, жвавого фосфору 6,7-8,0 мг і обмінного розжарював більше за 50 мг на 100 р. ґрунти.

Ґрунтові води у вегетаційний період залягають на глибині 1,0-1,3 м від поверхні ґрунту.

Основним джерелом питання ґрунтових вод в міжвегетаційний період є атмосферні осадки, в літній вегетаційний період -води зрошування рисових полів.

Коллекторно-сбросна мережа на рисовій зрошувальній системі представлена глибокими (4-5 м) дільничими і картовими (2,8-3,0 м) скидами.

Протягом трьох років нами вивчалися терміни посіву (друга декада травня, друга декада червня, друга декада липня), способи посіву і норма висіву сім'я (широкорядний посів з міжряддям 45 см і нормою висіву 20, 30, 40 кг/га, суцільний рядовий посів з міжряддям 15 см і нормою висіву 60, 90, 120 кг/га схожих насінин). Досліди проводилися в чотирикратній повторності.

Для досвідчених посівів був використаний сорт гречки Шатіловська 5.

Попередник – рис, під посів гречки добрива не вносили. Підготовка ґрунту під посів гречки загальноприйнята для меліоративного поля рисового сівобігу. Вегетаційні поливи гречки не проводилися.

Прибирання дослідів – роздільна.

Облік врожайності зерна проводився методом суцільного обмолоту. Дані урожаю обробляли методом дисперсійного аналізу по Доспехову В.А. (1979) і Ушкаренко В.А. (1980) на ЕОМ.

Основні метеорологічні умови вегетаційного періоду в роки проведення дослідів характеризувалися як гострозасушливі (1996, 1998 рр.) і досить зволожені (1997 р.).

Таблиця 1 – Вплив термінів, способів посіву і норми висіву сім'я на врожайність гречки (в середньому за 3 роки), ц/га

Строк висіву	Суцільний рядовий			Широкорядний		
	Норми висіву сім'я, кг/га					
	60	90	120	20	30	40
Перший	19,3	21,0	20,1	15,4	16,6	15,9
Другий	17,0	18,7	17,8	15,1	16,9	15,9
Третій	20,9	22,5	21,7	17,3	18,9	18,1

Дані результатів трьох-факторного аналізу врожайності гречки (табл. 1) показують перевагу посіву гречки при першому і третьому термінах посіву: в середньому за три роки врожайність становила 19,3-22,5 ц/га при суцільному рядовому і 15,4-18,9 ц/га при широко-рядному способах сівби.

Оптимальним терміном сівби гречки в умовах меліоративного поля рисового сівобігу можна вважати другу декаду липня, при якому можливо отримати надбавку урожаю до 5,54 ц/га при суцільному рядовому і до 3,8 ц/га при широко-рядному способах посіву в порівнянні з посівом у другій декаді червня.

Результати дослідів по вивченню впливу способів посіву показали, що найкращим виявився суцільною рядовим і з шириною міжрядь 15 див. Урожай на ділянках цього варіанту перевищив урожай широко-рядного посіву на 2,1-3,6 ц/га незалежно від терміну сівби і норми висіву сім'я.

Поряд з термінами і способами посіву на урожай гречки впливають і норму висіву сім'я.

У наших дослідях найбільш високий урожай (22,5 ц/га) був отриманий при нормі висіву 90 кг/га при суцільному рядовому посіві; в умовах широко-рядного посіву найбільш високий урожай (18,9 ц/га) отриманий при нормі висіву 30 кг/га насіння.

Таким чином, в основних посівах в рисовому сівобігу в умовах лугово-каштанових ґрунтів України посів гречки сорту Шатіловська 5 доцільно провести у другій декаді липня.

У цих умовах створюються сприятливі умови для формування урожаю середньостиглих сортів, які здатні дати урожай понад 20 ц/га.

Спосіб посіву істотно впливає на врожайність гречки. Більш перспективним способом посіву можна вважати суцільного рядових (міжряддя 15 см) при нормі висіву 90 кг/га сім'я, який в порівнянні з широкорядним дозволяє отримати надбавку урожаю до 5-6 ц/га; врожайність сорту Шатіловська 5 в середньому за 3 роки досліджень становила 22,5 ц/га.

УДК 631.581.2

ПРОДУКТИВНІСТЬ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ПО ЗАЙНЯТИМ ПАРАМ

М.І.КРАМАРЕНКО – к.с.-г.н., доцент

Степова зона – основний район виробництва товарного зерна озимої пшениці в Україні.

Наукою і практикою встановлено, що в районах недостатнього і нестійкого зволоження для одержання високих і стійких врожаїв озимих першочергове значення має здійснення таких заходів, що забезпечують максимальне накопичення та збереження вологи в ґрунті на час посіву з метою отримання своєчасних сходів та створення нормальних умов для перезимівлі посівів.

Такі умови на Півдні України створюються лише по чорним, зайнятим парам та на зрошенні.

Озиму пшеницю тут слід розміщувати в польових сівозмінах: 40-50% по чорних парах, 25-30% по зайнятих парах та 25-30% – після кращих непарових попередників – гороху, багаторічних травах, кукурудзі на силос. Так, в радгоспі "Більшовицький наступ" (нині КСП "Борозенське") Великоолександрівського району Херсонської області в середньому за (1972-1982 рр.) озиму пшеницю вирощували на 28% площі по зайнятому пару і отримали урожай 42,8 ц з 1 га зерна. В колгоспі (нині КСП ім.Петровського) Казанківського району Миколаївської області в середньому за 1982-1986 рр. озиму пшеницю вирощували по зайнятому пару, який складав 25,6% загальної площі посіву пшениці, де одержали урожай зерна по 36,5 ц з 1 га.